

### בס"ד. שיחת ש"פ האזינו, שבת תשובה, ה'תשכ"ג.

בלתי מוגה

א. על<sup>1</sup> הפסוק? "האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי" — שמשה רבינו מינה עדים, שיעידו אודות עבודתם של ישראל, ובכדי שלא יוכלו להכחישם, בחר משה רבינו לעדים את השמים והארץ, להיותם קיימים לעולם — מצינו בספרי כמה פירושים (כדלקמן):

הענין האחרון שבדברי הספרי: "משה העיד כו" — אינו פירוש נוסף (שלכן לא נאמר בזה התיבות "דבר אחר", כמו בפירושים הקודמים), אלא הוא סך-הכל של כל הפירושים הקודמים: בפירושים הקודמים נתפרשו סוגי העבודה; כל פירוש מדבר אודות סוג עבודה אחר. ולאחרי ביאור פרטי סוגי העבודה בפירושים אלו (שאינם מחולקים זה על זה<sup>3</sup>, אלא "מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי"<sup>4</sup> — כל פירוש מבאר סוג אחר), נאמר הענין בכללות — "משה העיד כו", וכדלקמן.

וזהו ג"כ הטעם שרש"י בפירושו על החומש (והרי ידוע עד כמה הפליאו רבותינו נשיאינו את פירוש רש"י<sup>5</sup>, כיון שרש"י בפירושו מגלה את הפנימיות שבתורה<sup>6</sup>) — מביא רק את הענין האחרון שבספרי, להיותו הכלל וסך-הכל של הפירושים.

ב. בין שאר הפירושים על פסוק זה, איתא בספרי: "ד"א האזינו השמים, על שם שניתנה תורה מן השמים, שנאמר<sup>7</sup> אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם. ותשמע הארץ אמרי פי, שעלי<sup>8</sup> (על הארץ) עמדו ישראל ואמר<sup>9</sup> כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע. ד"א האזינו השמים, שלא עשו מצוות שניתנו להם מן השמים, ואלו הם מצוות שניתנו להם מן השמים,

1) הפירושים שלפניו (מהנחה בלתי מוגה).

2) מכאן עד סוס"ה — הוגה ע"י כ"ק

3) אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונדפס בלקו"ש

4) ח"ד ע' 1154 ואילך. במהדורא זו ניתוספו

5) עוד איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה

6) בלתי מוגה.

7) ריש פרשתנו.

8) ואף שבכל פירוש נאמר הלשון "דבר

9) אחר", הרי "אלו ואלו דברי אלקים חיים"

(עירובין יג, ב. וש"נ), כך, שכל הפירושים

אמת הם, אלא שכל פירוש מוסיף על

4) לשון חז"ל — ב"מ יא, א. ועוד.

5) ראה סה"ש תרצ"ז ע' 197 (נעתק

ב"היום יום" כט שבט).

6) ובלשון רבותינו נשיאינו (שבהערה

7) הקודמת) — "יינה של תורה" (מהנחה בלתי

מוגה).

8) יתרו כ, יט.

9) משפטים כד, ז.

עיבור שנים וקביעות חדשים, שנאמר<sup>9</sup> והיו לאותות ולמועדים ולימים ושנים. ותשמע הארץ, לא עשו מצוות שניתנו להם בארץ, לקט שכחה ופאה תרומות ומעשרות שמיטים ויובלות. ד"א האזינו השמים, שלא עשו כל מצוות שניתנו להם מן השמים, ולא עשו כל מצוות שניתנו להם בארץ.

וצריך להבין: מה מוסיף (בפירוש הפסוק) הפירוש השלישי על הפירוש השני? הפירוש השלישי הוא לכאורה כמו הפירוש השני — שהשמים והארץ יהיו עדים אם ישראל מקיימים את המצוות שניתנו להם מן השמים ואת המצוות שניתנו להם בארץ.

ואין לומר שהפירוש השלישי אינו גירסא נכונה<sup>10</sup> — שהרי<sup>11</sup> גם בכת"י ישנים ודפוסים ישנים נמצא אותו הלשון בפירוש השלישי.

החילוק בלשון בין הפירוש השני לשלישי הוא: בפירוש השני מפרט הספרי איזה מצוות שייכים לשמים ואיזה לארץ, ואילו בפירוש השלישי אינו מפרט ואינו מחלק בשייכותם לשמים או לארץ; וגם מוסיף תיבת "כל", הן במצוות "שניתנו להם מן השמים" והן במצוות "שניתנו להם בארץ", שבזה יש גם רמז לכך שכל המצוות שייכות הן לשמים והן לארץ.

וצריך להבין החילוק בין עבודת המצוות שאודותה מדובר בפירוש השני — שבעבודה זו נחלקים המצוות לסוגים שונים: מצוות שיש להן שייכות לשמים ומצוות שיש להן שייכות לארץ — לעבודה שבפירוש השלישי, שבה שייכות כל המצוות הן לשמים והן לארץ.

ועוד צריך להבין<sup>12</sup>: לפי הפירוש השני בספרי, שב"האזינו השמים" מפרט רק את המצוות שיש להן שייכות לשמים, וב"ותשמע הארץ" מפרט רק את המצוות שיש להן שייכות לארץ, נמצא, שעל כל מצוה יש רק עד אחד: השמים מעידים רק על "מצוות שניתנו להם מן השמים", והארץ מעידה רק על "מצוות שניתנו להם בארץ". והרי בהכרח שיהיו שני עדים?

ועוד צריך להבין בכל ג' הפירושים: הרי התורה והמצוות ניתנו מהקב"ה, שהוא באין-ערוך למעלה משמים וארץ. וא"כ, כאשר רוצים לעורר איש ישראל ולפעול עליו שיקיים תורה ומצוות — יכולים לפעול במהרה יותר ע"י הדגשה שהתורה והמצוות ניתנו מהקב"ה (וכפי שאנו

(9) בראשית א, יד.

(10) כיש מגיהים שם.

(11) נוסף לכך שבכלל לא נהגו חסידים

להגי' ולתקן כו', מלבד במקום המוכרח (ראה

אג"ק אדמו"ר מוהר"צ ח"י ריש ע' קכו.

נתבאר באג"ק ח"ט ע' ה ואילך), ולכן מוטב

למצוא פירוש בדבר, ולא למחוק ב' שורות

מתושבע"פ (מהנחה בלתי מוגה).

(12) בסגנון של "נגלה" שבתורה (מהנחה

בלתי מוגה).

אומרים בברכת התורה ובברכות המצוות: "ונתן לנו את תורתו" — הוא נתן לנו את התורה שלו; "אשר קדשנו במצוותיו" — הוא קידש אותנו במצוות שלו), ולא בכך ש"נתינו להם מן השמים" ו"נתינו להם בארץ".

הן אמת שכוונת הכתוב "האזינו השמים וגו' ותשמע הארץ" היא גם שכאשר יקיימו את התורה והמצוות יקבלו את השכר מהקב"ה ע"י השמים והארץ<sup>13</sup>; אבל האם זו היא ההתבוננות שצריכה לעורר את נשמתו של איש ישראל לעבודת קיום התורה והמצוות, ובפרט בימי עשיית או בין יוהכ"פ לסוכות (שבהם קוראין פרשת האזינו), שבהם צ"ל "בקשו פניו"<sup>14</sup>, העבודה מצד פנימיות הנשמה<sup>15</sup>!?

ג. כמדובר פעמים רבות<sup>16</sup>, נדרשת מכאן מישראל עבודה בשני קצוות: מצד אחד תובעים ממנו לעבוד את השי"ת מתוך אמונה פשוטה וקבלת-עול שבאים מעצם הנשמה, למעלה מטעם ודעת; וכיחד עם זה צריכה העבודה לחדור בכחותיו הפנימיים, שכל ומדות, שגם בהם יורגש אלקות, כלומר, להמשיך ולחבר את עצם הנשמה עם הכחות הפנימיים, שיעבוד את השי"ת לא רק באמונה פשוטה בלבד, אלא גם "שיג" אלקות, יאהב את השי"ת, יירא ממנו וכו'<sup>17</sup>.

וכך צריך להיות לא רק בעבודת התורה ומצוות בכלל, אלא גם תשובה — שענינה הוא שבאה מפנימיות הנפש, "בקשו פני" — גם היא צריכה לחדור בכל הכחות הפנימיים, שלכן ישנם "עשרת ימי תשובה" — כנגד עשר כחות הנפש<sup>18</sup>, שהתשובה צריכה לחדור בהם<sup>19</sup>.

17) ובכללות הם ב' סוגים בעבודה: "בכל לבבך ובכל נפשך" — כחות פנימיים, "ובכל מאדך" (ואתחנן ו, ה) — עצם. והיינו, שלא די בעבודה ד"בכל לבבך ובכל נפשך", להיותה בהגבלה, ולכן צ"ל גם העבודה ד"בכל מאדך" (בל"ג); אבל, הענין ד"בכל מאדך" צריך להיות נמשך גם בכחות פנימיים, "בכל לבבך ובכל נפשך" (מהנחה בלתי מוגה).  
18) לקר"ת נצבים מו, ד.  
19) וזהו ג"כ מה שבשבת שלפני ר"ה\*

(\* שגם בו צ"ל העבודה בשני ענינים אלו: עבודת ר"ה — "שתמליכוני עליכם" (ר"ה טז, סע"א. וש"נ), שהיא עבודה שמצד העצם; ועבודת עשיית (שישנה גם ב"ה) — מצד הכחות הפנימיים (מהנחה בלתי מוגה).

13) פרש"י עה"פ.  
14) תהלים כז, ח. וראה לקו"ת תצא לו, א. ד"ה לך אמר לבי ת"ש (בסופו) ותש"כ (תו"מ סה"מ אלול ע' רפא ואילך).  
15) ומוכן שהדרך להגיע לפנימיות הנשמה היא ע"י התבוננות שהתורה ניתנה מהקב"ה עצמו (וכן המצוות, שהם מצוות הוי', ועד — מצוות המאציל כו' (ראה לקו"ת במדבר ט, ג. ובכ"מ)), ולא ע"י בחי' שמים וארץ — שהרי הנשמות הם "לפנים ממלאכי השרת" (דב"ר פ"א, יב. תנחומא בלק יד), ועאכו"כ שהם למעלה מבחי' שמים וארץ, שהם למטה ממלאכי השרת כו' (מהנחה בלתי מוגה).  
16) ראה גם לקו"ש ח"ג ע' 898. ח"ד ע' 1216. תו"מ חכ"ד ע' 123 ואילך. חל"ג ע' 103 ואילך.

וכשם שבאדם צ"ל סדר העבודה להמשיך מעצם הנשמה שלו בכחותיו הפנימיים, הנחלקים בכללות לשני סוגים, שכל ומדות — כן הוא גם הסדר שבו נמשכת אלקות מלמעלה בתורה ומצוות: "אנכי הוי' אלקיך"<sup>20</sup>, "אנכי" — הוא עצמות ממש, "אנכי מי שאנכי, דלא אתפס בשם ולא אתרמיז בשום אות וקוצא כלל"<sup>21</sup>, והחיבור של איש ישראל עם "אנכי" הוא ע"י עצם נשמתו; "הוי'" — הוא שם, אבל, שם העצם ושם המיוחד<sup>22</sup>, והחיבור של איש ישראל עם "הוי'" הוא בכחותיו הנעלים יותר, שכל ומדות; ו"אלקיך" — הוא שם אלקים, כפי שהקב"ה מצמצם ומגביל את עצמו, כביכול, לפי ערך הנבראים<sup>23</sup>, והכלי לשם אלקים היא העבודה במעשה בפועל.

ולכן, כאשר משה רבינו רצה לעורר את ישראל על קיום התורה והמצוות, שקימם צ"ל גם בכחות הפנימיים — הזכיר שהתורה והמצוות ניתנו על ידי שמים וארץ, בכדי לעורר גם בישראל את העבודה בשמים וארץ שבהם: הכחות הנעלים יותר<sup>24</sup> (שכל ומחשבה) והכחות התחתונים יותר<sup>25</sup> (דיבור ומעשה).

ד. ג' דרגות אלו — עצם הנשמה, "שמים" שבנשמה ו"ארץ" שבנשמה — מתבטאים בכלל בג' סוגי עבודה: לימוד התורה, שעיקר לימוד התורה הוא להבינה בשכל — "שמים"; קיום המצוות, שהיא בעיקר העבודה במעשה — "ארץ"; ועבודת התשובה, שעיקרה הוא "בקשו פניי", פנימיות ועצם הנשמה (אלא כיון שבקדושה הכל הוא בהתכללות, לכן כל אחד מהשלשה כולל גם את השנים האחרים).

וג' סוגי עבודה אלו מרומזים בג' הפירושים האמורים שבספרי: הפירוש הראשון שבספרי ("על שם שניתנה תורה מן השמים כו") — מדבר אודות התורה, שעיקרה השגה<sup>26</sup> — "שמים"; אלא שמצד

(מהנחה בלתי מוגה).

24) ודוגמתם בפרטי המדרגות דבני: "ראשיכם שבטיכם" — שמים, "מחוטב עציך עד שואב מימין" — ארץ (מהנחה בלתי מוגה).

25) לקר'ת דרושי שבת שובה סד, ג.

26) וזהו ג"כ מה שבפירוש הראשון נאמר "על שם שניתנה תורה מן השמים" (ולא כבפירוש השני שאומר "מצוות שניתנו להם מן השמים" ולא "על שם שניתנו כו"), כי ע"י השגה תופס רק הארה (משא"כ במצוות, גם בחי' השמים (כוונה) שבהם, הוא רק בכדי

קוראין "אתם נצבים גו' כולכם גו' ראשיכם שבטיכם גו'": "כולכם" — בחינת עצם הנשמה, שבה כלולים כל הכחות כאחד, וממנה צריך להמשיך ב"ראשיכם שבטיכם וגו'" — עשר כחות הפרטיים.

20) יתרו כ, ב. ואתחנן ה, ו.

21) לקר'ת פינחס פ, ב.

22) סוטה לח, א. סנהדרין ס, א. כס"מ

הלי' ע"ז פ"ב ה"ז. פרדס שי"ט. מו"נ פס"א ואילך. עיקרים מ"ב פכ"ח.

23) שהו"ע "אלקיך" — "כתך וחיותך"

ההתכללות שבתורה יש בה גם בחינת "ארץ" (דיבור דתורה) ובחינת עצם הנשמה (שההשגה היא בהקדמת "נעשה" – מיוסדת על אמונה פשוטה וקבלת-עול), אבל עיקרה הוא – "שמים".

הפירוש השני מדבר אודות המצוות<sup>27</sup>, שבמצוות "המעשה הוא העיקר"<sup>28</sup> – "ארץ"; אלא שמצד ההתכללות שבמצוות<sup>29</sup>, ישנן מצוות<sup>30</sup> שיש להן שייכות<sup>31</sup> לשמים – "עיבור שנים וכו'" (נוסף על זה שבכל המצוות, אפילו במצוות ש"ניתנו להם בארץ", ישנה גם בחינת "שמים" – כוונת המצוות<sup>32</sup>). ופשיטא, שכל המצוות צריכות להיות מיוסדות על קבלת-עול – עצם הנשמה.

– ואלו הם שני העדים, שמים וארץ, שישנם בכל מצוה, שהרי בכל מצוה צריכים להיות שני הענינים: כוונה (שמים) ומעשה בפועל (ארץ). ואינם שני ענינים נפרדים (דא"כ הי' נמצא שכל חלק בפני עצמו, כוונה או מעשה, יש עליו רק עד אחד), אלא בהמעשה ניכר אם הוא נעשה בכוונה<sup>33</sup>, והכוונה היא באופן אחר (עמוקה יותר<sup>34</sup>) אם היא נמשכת במעשה<sup>35</sup>.

והפירוש השלישי מדבר אודות תשובה, ולכן נאמר בו הלשון:

שבמצוות ישנה גם ב"עיבור שנים וקביעות חדשים" בחי' ארץ, וגם ב"לקט שכחה ופאה תרומות ומעשרות שמיים ויובלות" ישנה בחי' שמים. אלא שיש מצוות שבהם הענין ד"שמים" הוא בגלוי יותר, ויש מצוות שבהם הענין ד"ארץ" הוא בגלוי יותר (מהנחה בלתי מוגה).<sup>30</sup> גם במצוות מעשיות (לא רק חובות הלבבות כאהוי"ד).

גם מצד הפועל שבהם (לא רק מצד הכוונה). אלא שזהו בחי' שמים שבערך המצוות עצמם, דכללותם הוא בחי' ארץ.

ולכן ממעשה המצוות נעשים לבושים

בג"ע התחתון (ארץ), ומכוונת המצוות – בג"ע העליון (שמים).

ראה תר"מ ח"ד ע' 96 ואילך.

נוסף לכך שכוונת המצוות אינה ממשכת כלום כשאין בה מעשה (מהנחה בלתי מוגה).

כי שליומות המצוה (שדרושה במיוחד בעשי"ת, שבהם צריכים כל הענינים להיות בשלימות) היא בהיותה כלולה מכל הענינים, וכאשר חסר בפרט אחד חסר גם בשאר הפרטים (מהנחה בלתי מוגה).

שתהי' המעשה בחיות, והמעשה ממשכת את העצמות. והכוונה אינה אלא בכדי שהמשכת העצמות שע"י מעשה המצוות תהי' בגילוי).

27) בהמשך להפירוש הראשון המדבר אודות התורה, שהרי תכלית לימוד התורה היא להביא לידי קיום המצוות, כמארז"ל (קידושין מ. ב. ו"ג) "תלמוד גדול שמביא לידי מעשה", וכמארז"ל (זח"ב קסא, ריש ע"ב) "קוב"ה אסתכל באורייתא וברא עלמא, בר נש אשתדל באורייתא ומקיים עלמא", שקיום העולם הוא ע"י קיום המצוות דוקא (מהנחה בלתי מוגה).

28) אבות פ"א מ"ז.

29) כידוע שכל מצוה כלולה מכל המצוות, ולכן קי"ל (סוכה כה, סע"א. ו"ג) "העוסק במצוה פטור מן המצוה", וארז"ל (תנחומא עקב ב. דב"ר פ"ו, ב. ירושלמי פאה פ"א ה"א. ועוד) "אל תהי' יושב ושוקל מצותי של תורה". ועפ"י מובן שאין מקום לעשות חילוקים במצוות ולומר שהמצוות ש"ניתנו להם מן השמים" אין להם שייכות לבחי' "ארץ", והמצוות ש"ניתנו להם בארץ" אין להם שייכות לבחי' "שמים", אלא מצד ענין ההתכללות

"שלא עשו כל מצוות כו' מן השמים ולא עשו כל מצוות כו' בארץ".  
 החסרון כאן הוא בקיום כל המצוות, והן ב"שמים" (כוונה) והן ב"ארץ"  
 (מעשה). פירוש זה מדבר אודות עבודת התשובה, הבאה מפנימיות  
 הנשמה, ומאחר שנשמות ישראל יש בהם מעלה על התורה והמצוות<sup>36</sup> —  
 לכן מסירה התשובה את כל הפגמים הנעשים ע"י החסרון בקיום המצוות.  
 ואף שעבודת התשובה היא בעיקרה מפנימיות הנשמה, "בקשו  
 פני" — הרי היא כוללת גם את ב' הבחינות ד"שמים" ו"ארץ". אלא  
 שכאן אינם מתחלקים לסוגים נפרדים, כי בעבודת התשובה מאיר עצם  
 הנפש, ששם כל הכחות הם בהתאחדות.

ה. ועי"ז שמשה רבינו מינה את השמים והארץ לעדים בנוגע  
 לעבודתם של ישראל, הרי ענין זה גופא שומר מן החטא (בדוגמת דברי  
 רבן יוחנן בן זכאי<sup>37</sup> "שלא יראני אדם"<sup>38</sup>), ונותן כח לכל ג' סוגי העבודות  
 תורה, מצוות ותשובה.

וכיון שבחודש תשרי צריכים לאסוף כוחות על העבודה שבכל  
 השנה, וכל ההמשכות נמשכות ע"י התורה — לכן קורין אז פרשת  
 האזינו, שע"ז קוראים<sup>39</sup> וממשיכים מהקב"ה את הנתינת־כח על כל סוגי  
 העבודות, ועי"ז מקבלים ג"כ את השכר מהקב"ה, שמשפיע ע"י השמים  
 והארץ, במשך כל השנה.

ו. ובפרטיות יותר:

פרשת האזינו קוראין תמיד אחרי ר"ה (דלא כפרשת וילך,  
 שלפעמים קורין בעשי"ת (אחרי ר"ה), ולפעמים קודם ר"ה) — לפעמים  
 בעשי"ת, ולפעמים בד' ימים שבין יוהכ"פ לסוכות, שגם בהם הוא זמן  
 התשובה, אלא שהיא באופן נעלה יותר, כדלקמן. ומזה מוכח, שהעדות  
 דשמים וארץ נוגעת לא רק לקיום התומ"צ, אלא גם לענין התשובה,  
 כנ"ל.

והענין בזה — כידוע שבתשובה בכלל ישנם ב' מדריגות כלליות:  
 (א) ע"י התשובה נעשה "מרוצה וחביב לפניו ית' כקודם החטא"<sup>40</sup>, "כאילו  
 לא חטא מעולם"<sup>41</sup>, ומדריגה זו היא מיד בהתחלת עשי"ת. (ב) ע"י

36) שלכן מחשבתן של ישראל קדמה ישנם שני עדים (מהנחה בלתי מוגה).  
 לתומ"צ (ב"ר פ"א, ד).  
 37) ברכות כח, ב. וראה תניא פמ"א-ב.  
 38) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד.  
 39) ראה תניא ספל"ז.  
 40) תניא אגה"ת רפ"ב.  
 41) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד.

התשובה נעשה מרוצה לפניו ית' יותר מכמו שהי' קודם החטא, כמארז"ל<sup>42</sup> "מקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורין יכולין לעמוד בו", והיא מדריגת התשובה שעלי' אמרו<sup>43</sup> ש"זדונות נעשו לו זכויות", ועד שאין זה רק "זכויות" (בכ"ף הדמיון), אלא "זכויות ממש". וזוהי התשובה דיוהכ"פ (כפי שיחבאר לקמן (במאמר<sup>44</sup>)), ובד' ימים שבין יוהכ"פ לסוכות.

וזהו כללות ענין התשובה שלמעלה ממדריגת הצדיקים, שלכן "משיח אתא לאתבא צדיקיא בתיובתא"<sup>45</sup>, שגם אצל צדיקים יהי' ענין התשובה; והיא למעלה מהתורה (בחי' צדיקים), כידוע<sup>46</sup> שבמ"ת נאמר רק פעם אחת "אנכי", משא"כ בתשובה נאמר ב"פ "אנכי", "כפלים לתושי"<sup>47</sup>. וזמן תשובה זו הוא ביוהכ"פ, שבו ניתנו לוחות שניות<sup>48</sup>, שהם בחי' "כפלים לתושי"<sup>49</sup>.

וכיון שכל הענינים נמשכים ע"י התורה, לכן קוראין בתורה בפרשת האזינו בשני זמנים אלו, כי ע"י הקריאה בתורה נמשך הכח לב' בחינות תשובה הנ"ל:

מבואר בתניא<sup>39</sup> בפירוש הלשון "קורא בתורה", "בלשון קריאה" — "שע"י עסק התורה קורא להקב"ה לבוא אליו כביכול, כאדם הקורא לחבירו שיבא אליו וכבן קטן הקורא לאביו לבא אליו" (וכידוע שע"י הקריאה בשמו נפנה הוא בכל עצמותו).

ויש לבאר דיוק הלשון "כאדם הקורא לחבירו .. וכבן קטן הקורא לאביו"<sup>50</sup> — שב' הענינים ד"חבר" ו"בן" הם משל על נשמות דאצילות ונשמות דבי"ע, כידוע שנשמות דאצילות נקראים בשם "אחים" ו"רעים" להקב"ה — "חבר", ואילו "בן" קאי על נשמות דבי"ע, שהרי כללות הנשמות נקראים "בנים", כמ"ש<sup>51</sup> "בנים אתם לה' אלקיכם", ולכן נקט בתניא ב' לשונות אלו, שבהם נכללים כל הנשמות.

ובנוגע לעניננו: בקריאה בתורה בפרשת האזינו, שע"ז נמשך נתינת כח לתשובה, יש ב' ענינים: "כבן קטן הקורא לאביו" — תשובה סתם, "כאדם הקורא לחבירו" — תשובה שלמעלה ממדריגת הצדיקים.

\*

42) ברכות לד, ב. רמב"ם שם.	47) איוב יא, ו.
43) יומא פו, ב. וראה תניא פ"ז.	48) תענית ל, ב.
44) פ"ז (לעיל ס"ע 25 ואילך).	49) שמו"ר רפמ"ו.
45) ראה זח"ג קנג, ב. לקו"ת דרושי שמע"צ צב, ב. ובכ"מ.	50) ראה ב"מ"מ, הגהות והערות קצרות לתניא שם ב"לקוטי פירושים" (ע' רלט). וש"נ.
46) ראה לקו"ת דרושי ש"ש סה, ב ואילך.	51) פ' ראה יד, א.

ז. ויש להוסיף בהאמור לעיל (ס"ד) שגם בתשובה ישנם ב' הבחינות דשמים וארץ — בשייכות לפסוק<sup>52</sup> "שובה ישראל עד הוי' אלקיך וגו'":

ובהקדם המבואר בד"ה שובה ישראל גו' תש"ד<sup>53</sup>, שמדייק שם: "הנה שם ישראל מתאר המעלה היותר נעלה, ואיך שייך במדריגה זו ענין העוון שהיה צריך לתשובה. ועם היות דענין התשובה אינו על ענין העבירות.. אבל אומרו כי כשלת בעוונך, הרי משמע עוון ממש".

ומבאר, "דהנה רבינו נ"ע פי' שובה ישראל, דשיעור התשובה מה שהמדרי' דישראל צריך לשוב אל ה' הנה שיעורה עד כי הוי' יהי' אלקיך, ואז תדע ותכיר כי כשלת בעוונך".

וממשיך לבאר<sup>54</sup> שיש "שני אופני עבודה.. עבודה דיעקב ועבודה דישראל.. ענינם וכוונתם הוא ביחוד השני שמות הוי' ואלקים, אך חלוקים באופני עבודתם, אופן עבודת יעקב הוא בעבודת הביוררים, שהניצוצות מתבררים ועולים למעלה, ומזה נעשה יחוד הוי' ואלקים, דמדת הדין דשם אלקים עולה ונכלל בשם הוי'.. ואופן עבודת ישראל הוא בהמשכת אור ושפע שלמעלה, דעי"ז נעשה היחוד דאלקים והוי' מה שהאור הרחמים דשם הוי' נמשך בשם אלקים".

ומוסיף לבאר, ש"בכללות הוא ההפרש בין העבודה דבעלי עסקים שהיא עבודת יעקב, ויחוד דהוי' ואלקים הוא שבהטבע (ענינו של שם אלקים, בגימטריא הטבע<sup>55</sup>) נרגש למעלה מהטבע (והיינו, שבטבע גופא ה"ה מתייגע, מבקש וגם מוצא את שם הוי' שלמעלה מהטבע, וכמו, לראות השגחה פרטית בכל מאורעות הטבע), ועבודת יושבי אוהל, עבודת ישראל, והיחוד דאלקים והוי' הוא שהלמעלה מהטבע הוא הטבע שלהם, כמאמר<sup>56</sup> מורגל בנסים, שהנסים שהם למעלה מהטבע הוא הרגילות שלהם".

ומסיים: "וזהו שובה ישראל עד הוי' אלקיך, דשיעור התשובה דמדריגת ישראל הוא אשר הוי' יהי' אלקיך, ואז דוקא הנה הוא בא לידי הכרה זו דכשלת בעוונך. דענין העוון אינו ענין הפשיעה, אלא שהוא עיוות ועיקום מדרך הישר.. ועם היות דכ"ז הוא בדרכי התורה והמצוה,

52) הושע יד, ב — התחלת הפטרת שבת התשובה פ"ו (ד"ה והמרגיל — קכא, ב). של"ה פט, א. קפט, א. ועוד. תניא שעהיוה"א רפ"ו. ובכ"מ.

53) סה"מ תש"ד ע' 15.

54) שם ע' 20. (56) ראה סנהדרין קט, ריש ע"א. מעילה יז,

55) פדרס שי"ב פ"ב. ראשית חכמה שער ריש ע"ב. פרש"י תענית כה, רע"א (ד"ה תנא).



אבל עם זה הנה בדקות דדקות יש בזה עניני העיוות והעיקום, מה שרק מי שהוא עבודתו בהעבודה דמדריגת ישראל, הנה רק הוא יכול להכיר זאת ולהישיר את העיוות והעיקום בדקות דדקות".

ח. ובנוגע לעניננו:

ב' סוגי העבודה דיעקב וישראל הם בהתאם לב' הענינים דשמים וארץ — כי, "שמים" הוא בחי' משפיע, השפעה מצד המעלה, כמ"ש<sup>57</sup> "כי כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים גו' כי אם הרוה את הארץ גו'", שהו"ע היחוד מלמעלמ"ט, בחי' ישראל; ואילו "ארץ" ענינה מקבל, הקבלה שמצד המטה, שהו"ע היחוד מלמטלמ"ע, בחי' יעקב.

ועז"נ "שובה ישראל עד הוי' אלקיך", שהעבודה ד"הוי' אלקיך", שהוי' יהי' אלקיך, בב' אופני היחוד מלמטלמ"ע ומלמעלמ"ט ע"י העבודה דיעקב וישראל, היא הכנה לבוא להכרה ד"כשלת בעוונך", שהוא עיוות ועיקום מדרך הישר בדקות דדקות:

עבודת האדם צריכה להיות "שלא על-מנת לקבל פרס"<sup>58</sup> — לא פרס בעולם הזה, ולא פרס בעולם הבא, ועד להמדריגה ד"מי לי בשמים גו"<sup>59</sup>, כלשון רבנו הזקן בעת דביקותו: "מי לי כו', איך וויל ניט דאיינ ג"ע כו', איך וויל מער ניט אַז דיך אליין"<sup>60</sup>. אבל כאשר העבודה היא על-מנת לקבל פרס — הרי זה בבחי' עיוות ועיקום כו'.

אמנם, בכדי להרגיש שזהו עיוות ועיקום, צרכה להיות העבודה דבחי' ישראל — "לי ראש"<sup>61</sup>, התבוננות ומוחין, שע"ז ה"ה מכיר "כי כשלת בעוונך".

ונמצא, שכשם שההמשכה מלמעלה היא באופן שהעצם נמשך ע"י הגילויים, הנה כן הוא גם בענין התשובה שהיא העלאה מלמטה למעלה [כמבואר בלקו"ת פרשתנו<sup>62</sup> שעיקר התשובה הוא כמ"ש<sup>63</sup> "והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה", ועד שמגיעת בבחי' "אנכי", ויתרה מזה: ב' פעמים אנכי (כנ"ל ס"ו)] — שכדי להגיע להעצם צריך להיות תחילה ענין הגילויים, שזוהי העבודה דיעקב וישראל ביחוד הוי' אלקים, שמים

61) פרי עץ חיים שער כט פ"א. שער

הפסוקים וישלח לב, כט. ספר הלוקטים ויחי

מו, כח. מח, ב. ועוד. הנסמן בתו"מ סה"מ

תשרי ע' לד.

62) עא, ג.

63) קהלת יב, ז.

57) ישעי' נה, יו"ד.

58) אבות פ"א מ"ג.

59) תהלים עג, כה.

60) סהמ"צ להצ"צ שרש מצות התפלה

פ"מ (קלח, סע"א). — נעתק ב"היום יום" יח

כסלו.

וארץ. אלא, שזהו ע"י שליחת ענין הגילויים (שמים וארץ) — "מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ".

וכשם שנתבאר לעיל (ס"ד) שנוסף על השייכות של בחי' העצם עם שמים וארץ, הנה גם בשמים וארץ גופא ישנו ענין של התכללות — כן הוא גם בנוגע לב' הבחינות דיעקב וישראל, כידוע שבכאו"א מישראל צ"ל ב' העבודות — בחי' יעקב ובחי' ישראל. וכמבואר בכ"מ<sup>64</sup> בטעם החילוק בין שם אברהם לשם ישראל, שבנוגע לאברהם מצינו<sup>65</sup> ש"כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה", משא"כ ישראל מותר לקרותו גם בשם יעקב "דהדר אהדרי קרא"<sup>65</sup>, כי בכאו"א מישראל צ"ל ב' העבודות, הן בחי' יעקב והן בחי' ישראל.

ט. ולהעיר, שהאמור לעיל שתשובה היא העבודה שמצד העצם (ובאה לאחרי הקדמת העבודה שמצד בחי' הגילויים, "שובה ישראל גו'"), הרי זה בכללות, אבל בפרטיות יותר, יש בזה חילוק בין העבודה דר"ה להעבודה דעשי"ת:

העבודה דר"ה היא מצד העצם, ועז"נ<sup>66</sup> "יבחר לנו את נחלתנו את גאון יעקב גו'", כי ענין הבחירה שמצד העצם שלמעלה אינו מצד העבודה דכחות פנימיים (בחי' ישראל), אלא מצד העצם דנש"י, שנרגש יותר בבחי' יעקב. משא"כ העבודה דעשי"ת צ"ל ע"י התבוננות דוקא, ובאופן שההתבוננות תחדור בכל העשר כחות פנימיים שבנשמה (שכנגדם הם עשרת ימי תשובה), ולכן נאמר בהם "שובה ישראל", בחי' ישראל (לי ראש) דוקא<sup>67</sup>. ולאח"ז באה העבודה דיוהכ"פ, שכוללת ב' הענינים — הן העבודה ד"בכל מאדך" (עצם), והן העבודה ד"בכל לבבך ובכל נפשך" (כחות פנימיים)<sup>68</sup>.

וזהו שיוהכ"פ נקרא בשם "כ"פורים"<sup>69</sup>, שהו"ע הגורל<sup>70</sup>, דקאי על בחי' המקיף שלמעלה מהשתלשלות, בחי' "כחשכה כאורה"<sup>71</sup>, שמצד מדריגה זו השעיר להוי' והשעיר לעזאזל הם בשוה; ואעפ"כ, בזמן

הכנה הן להעבודה דר"ה (עצם) והן להעבודה דעשי"ת (כחות פנימיים); משא"כ בפרשת האזינו (שקורין אחרי ר"ה) נזכר רק "שמים" ו"ארץ", אבל לא העבודה שמצד העצם.

64 ראה לעיל הערה 17.

65 ראה תקו"ז תכ"א (גז, ב).

66 ראה אסתר ג, ז. ט, כו.

67 תהלים קלט, יב.

64 לקו"ת בלק עב, ב. עג, ג ואילך. וראה לקו"ש ח"ג ע' 795 ואילך. תו"מ ח"ב ע' 37 ואילך. וש"נ.

65 ברכות יג, א.

66 תהלים מז, ה.

67 בזכרון אחרים: וזהו הטעם שבפרשת נצבים נאמר הן "כולכם" — עצם שלמעלה מהתחלקות, והן "ראשיכם שבטיכם גו'" — התחלקות (ראה לעיל הערה 19), לפי שהיא

ישראל עושין רצונו של מקום הי' השעיר להוי' עולה בימין דוקא<sup>72</sup>, והיינו שמבחי' "כחשכה כאורה" גופא נמשך "לעושי רצונו" דוקא, חיבור ב' המעלות דמקיף ופנימי<sup>73</sup>.

\* \* \*

י. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה וכל אדם לא יהי' באהל מועד וגו' — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א.

\* \* \*

יא. [אחרי המאמר אמר:]

מאמר הנ"ל נמצא ב"ביכל" שהביאו אלי זה-עתה מארץ-ישראל, ומסגנון הלשון — שמציין פעמים רבות למאמרים שבתו"א ולקו"ת, וכן מזה שמביא כמה ענינים של נגלה — ניכר שהוא מאמר הצ"צ<sup>74</sup>, מיוסד על מאמר של אדמו"ר הזקן או של אדמו"ר האמצעי.

— עד לפני ימים אחדים הי' בדעתי לחזור מאמר אחר, אבל כיון שבהשגחה-פרטית הביאו עתה "ביכל" זה, חזרתי מאמר זה, ובפרט שמדובר בו אודות עניני יוהכ"פ שחל בשבוע זה.

ומה גם שיום הש"ק זה, ש"מיני' מתברכין כולהו יומין<sup>75</sup>, שייך לא רק ליוהכ"פ, אלא גם לד' הימים שבין יוהכ"פ לסוכות, שגם בהם ישנו ענין התשובה (כנ"ל ס"ו), וכידוע<sup>76</sup> שד' ימים אלו הם כנגד ד' אותיות שם הוי', אלא ש"ל בדרך אפשר, שאין זה שם הוי' סתם, אלא בחי' "סוד הוי"<sup>77</sup>, שהו"ע תשובה עילאה, שעל ידה "זדונות נעשו לו כזכיות"<sup>43</sup>, כמשנ"ת במאמר<sup>78</sup>.

יב. ויהי רצון, שכיון שלאחרונה התחילו להתאסף כאן ה"ביכלאך" של רבותינו נשיאינו, הנה בשנה זו — שבה ימלאו ג' יובלות להסתלקות רבינו הזקן, שאז הנה "כל עמלו כו'" עולה למעלה<sup>79</sup> (לא למעלה במקום ח"ו, אלא לעלי' במדרגה) — יודפסו ה"תורה-אור" וה"לקוטי-תורה" מחדש, עם כל הענינים השייכים להם, מלוקטים מהמאמרים שב"ביכלאך" אלו. וכל זה — ללא דברים המטרידים, ומכ"ש — ללא מניעות ועיכובים.

75) זח"ב סג, ב. פח, א.

76) ראה סה"ש הישי"ת ע' 346. וש"נ.

77) תהלים כה, יד. וראה רד"ה וכל אדם

שנאמר בהתועודות (לעיל ע' 19).

78) פ"ד (לעיל ע' 23).

79) ראה אגה"ק סי' ז"ך וכ"ח.

72) יומא לט, א.

73) חסר קצת (המו"ל).

74) י"ל בקונטרס בפ"ע (ערב יוהכ"פ,

תשכ"ג), ונדפס לאח"ז באוה"ת דרושי

יוהכ"פ ע' א'תקנה ואילך. וראה גם ר"ד

מוצאי יוהכ"פ בסופה (לקמן ע' 44).

ועד"ז בנוגע לכל אחד ואחד — שתהי' העבודה בלימוד התורה וקיום המצוות, וכן בענין "בכל דרכיך דעהו"<sup>80</sup>, באופן ד"ואתהלכה ברחבה"<sup>81</sup>, "מרחב ייה"<sup>82</sup>, עד לאופן ד"והריקותי לכם ברכה עד בלי די"<sup>83</sup>, ועד ל"ופרצת"<sup>84</sup>, ועד לבחי' "נחלה בלי מצרים"<sup>85</sup>,

— שעלי' נאמר בכתוב<sup>86</sup> "והאכלתיך נחלת יעקב אביך", והרי ההדגשה "נחלת יעקב" היא לא רק כדי לשלול אברהם ויצחק (כמפורש בגמרא<sup>87</sup>), אלא גם לשלול בחי' ישראל, כי דוקא בבחי' יעקב ישנו העצם (כנ"ל (ס"ט) בפירוש הכתוב "יבחר לנו את נחלתנו את גאון יעקב גו'"), ולכן דוקא "נחלת יעקב" היא "נחלה בלי מצרים",

ובאופן ד"והאכלתיך", שפירוש אכילה הוא שההמשכה באה בפנימיות, ובלשון התניא<sup>88</sup>: "שמכניסו בתוכו וקרבו ממש... להיות דם ובשר כבשרו",

והיינו שתהי' שנה מלאה בטוב הנראה והנגלה, ושנת גאולה ע"י משיח צדקנו.

\* \* \*

יג. ידוע<sup>89</sup> ש"שבת" אותיות "תשב", ענין התשובה. ועאכו"כ שבת שבעשי"ת, הרי בודאי שענינו תשובה.

ובפרט ע"פ המבואר בכתבי האריז"ל<sup>90</sup> ששבעת הימים שבין ר"ה ליוהכ"פ הם כנגד ימות השבוע שבמשך כל השנה, כך, שביום ראשון בשבוע דעשי"ת צריך לתקן את יום ראשון בשבוע שבמשך השנה שעברה, וכן ביום שני ובכל ימי השבוע, עד לשבת תשובה שהוא יום החשבון והתיקון על כל השבתות של כל השנה, שענינם תשובה (כנ"ל ששבת אותיות "תשב").

ואעפ"כ אין זה בסתירה לענין התענוג והשמחה שבשבת, כמ"ש<sup>91</sup> "וקראת לשבת עונג", ובזה נכלל גם ענין השמחה, שהרי "וקראת"

80) משלי ג, ו.	88) פ"ה.
81) תהלים קיט, מה.	89) תורת נתן (למהרנ"ש) בסופו. יפ"ת
82) שם קיח, ה.	לב"ר ספכ"ב.
83) מלאכי ג, יו"ד.	90) שער הכוונות דרושי ר"ה (קודם
84) ויצא כח, יד.	דרוש א'). סידור האריז"ל — עשי"ת. וראה
85) שבת קיח, סע"א.	גם שיחת ש"פ וילך, שבת תשובה דאשתקד
86) ישעיי נח, יד.	הערה 6 (תו"מ חל"ב ע' 25).
87) שם ריש ע"ב.	91) ישעיי נח, יג.

פירושו שצריכים לקרוא ולהמשיך את העונג בהכחות הפנימיים, וגילוי העונג בהכחות הפנימיים הוא ע"י שמחה,

— ואע"פ שמבואר בכ"מ<sup>92</sup> ההפרש בין שבת ליו"ט, שיו"ט ענינו שמחה, ושבת ענינו עונג, מ"מ, גם בשבת ישנו ענין השמחה, ועד שהבה"ג וכמה ראשונים<sup>93</sup> כותבים בפירוש שגם בשבת צ"ל ענין השמחה —

כי, התשובה דיום השבת היא תשובה עילאה (כידוע<sup>94</sup> שזמנה של תשובה תתאה הוא בלילה שלאחרי יום חמישי, אור ליום ועש"ק, אבל יום השבת עצמו הוא הזמן דתשובה עילאה), והרי תשובה עילאה — שענינה "אתדבקות רוחא ברוחא" ע"י התורה<sup>95</sup> — היא בשמחה<sup>96</sup>.

ויתרה מזו: גם ענין הבכ"י שצריך להיות בימים אלו, כדאיתא בכתבי האריז"ל<sup>97</sup> שכל מי שאינו בוכה בימים אלו אין נשמתו שלימה — הרי זה יכול להיות בדמעות של שמחה, ע"ד שמצינו<sup>98</sup> ברבי עקיבא, שזלגו עיניו דמעות מצד עוצם הגילוי של סודות התורה.

יד. [וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:]

כבר הגיע הזמן שהקב"ה יתן לישראל את כל צרכיהם בגשמיות, ואזי יהיו בני"י בשמחה,

וכאשר הקב"ה יתן לבנ"י גשמיות — יעשו בני"י מהגשמיות רוחניות, כמאמר רבינו הזקן (שחזר רבינו נשיאנו כמ"פ<sup>99</sup>) עה"פ<sup>100</sup> "גוי אחד בארץ", שהקב"ה צריך לתת לבנ"י גשמיות, ואזי יראו בני"י את מה שביכלתם לעשות, ויהפכו את הגשמיות לרוחניות,

וכל זה — בשמחה ובששון, שהרי שמחה פורץ כל הגדרים<sup>101</sup>, ובאופן שהשמחה אכן תהי' שמחה גלוי'.



92 ראה סה"מ תש"ט ס"ע 130. וש"נ.	ח"ט ע' 206. וש"נ.
93 ראה בהנסמן בהערות כ"ק אדמו"ר שליט"א כסה"מ תש"ט שם, ובלקו"ש ח"ד ע' 1090 הערה 31. חט"ז ע' 522. חל"ג ע' 62.	98 ראה מהנ"ע וירא צח, ב. ט"ז א"ח סרפ"ח סק"ב (בשם זהר חדש).
94 תניא אגה"ת ספ"י.	99 ראה "היום יום" כז טבת. כט אדר שני. כז אלול. וראה גם תו"מ חל"ג ע' 390. וש"נ.
95 שם רפ"ט.	100 שמואל"ב ז, כג. דברי הימים"א יז, כא.
96 שם ספ"א.	101 ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך.
97 פע"ח שער השופר פ"ה. שעה"כ שם. שידור האריז"ל סוף סדר הנסירה. וראה לקו"ש	